

Emilia Nawrotek

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

nawrotekemilia@gmail.com

Ochrona bioróżnorodności a nowe rozwiązania prawne w zakresie ochrony terenów zieleni i zadrzewień

*Protection of Biodiversity vs New Legal Arrangements
in the Field Protection of Green Areas and Woodlots*

STRESZCZENIE

W artykule analizie poddano nowe przepisy o ochronie terenów zielonych i krzewów, znajdujące się w przepisach ustawy o ochronie przyrody. Nowelizacja ustawy zliberalizowała przepisy dotyczące usuwania drzew i krzewów, uprawniając właścicieli do usuwania drzew i krzewów bez zezwolenia. Bez wątpienia tereny zielone są dobrami publicznymi niemożliwymi do pomnożenia. Są one częścią dziedzictwa naturalnego, ponadto spełniają różne funkcje, takie jak: rekreacyjna, zdrowotna, estetyczna. Odgrywają również istotną rolę w zachowaniu różnorodności biologicznej, tworząc ostoję dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Nowe przepisy ustawy o ochronie przyrody wydają się być nieprzemyślane z punktu widzenia skutków, jakie mogą wywołać dla środowiska.

Słowa kluczowe: bioróżnorodność; zrównoważony rozwój; ochrona przyrody

WPROWADZENIE

Drzewa i krzewy jako elementy składowe środowiska przyrodniczego podlegają ochronie, która zmierza do ich zachowania, zrównoważonego użytkowania oraz odnawiania ich zasobów¹.

Tereny zieleni i zadrzewienia spełniają rozmaite funkcje: rekreacyjną, zdrowotną, estetyczną, a poza tym odgrywają znaczącą rolę w utrzymaniu różnorodności

---

¹ D. Trzcińska, *Usuwanie drzew lub krzewów*, [w:] *Polskie prawo ochrony przyrody*, red. J. Ciechanowicz-McLean, Warszawa 2006, s. 91.

biologicznej, tworząc ostoję dla licznych gatunków roślin i zwierząt. Na terenach rolniczych zadrzewienia są środowiskiem zastępczym względem lasów, stanowią narzędzie wspomagania rolnika w ochronie roślin uprawnych, traktowane są jako filtry biologiczne poprawiające jakość wody. Drzewa i krzewy niezbędne są także w miastach, ponieważ oczyszczają powietrze i redukują poziom hałasu, przyczyniają się do zmniejszania zakresu zmienności temperatury, poprawiają warunki rekreacyjne i bytowe ludzi². Wielofunkcyjność terenów zielonych i zadrzewień legła u podstaw objęcia ich ochroną prawną w przepisach ustawy o ochronie przyrody³. Zważywszy na to, że grunty zadrzewione, zakrzewione i leśne w Polsce zajmują 9600 tys. ha, co stanowi 30,7% powierzchni kraju, i są najmniej zniekształconą formacją przyrodniczą, uznano je za podstawowy składnik zielonej infrastruktury Polski⁴.

Zgodnie z raportem Najwyższej Izby Kontroli z 2015 r. drzewa w Polsce są nienależycie chronione. W polskich miastach brakuje inwentaryzacji terenów zielonych. Nie wiadomo dokładnie, ile drzew i jakie gatunki rosną na terenach miast, co z kolei utrudnia ich skuteczną ochronę. Decyzje zezwalające na wycinkę drzew są uznaniowe. Urzędnicy w toku prowadzonego postępowania muszą ważyć sprzeczne interesy: z jednej strony ochronę przyrody, z drugiej – rozwój miasta i uzasadnione interesy inwestora. W ocenie NIK jakościowa skuteczność kompensacji przyrodniczej jest zbyt niska. W związku z tym istnieje ryzyko, że zasoby przyrodnicze będą ulegać powolnemu, lecz systematycznemu zmniejszaniu, zwłaszcza gdy uwzględni się, że inwestorzy kupują sadzonki słabe i niskiej jakości, a te już nasadzone pozostawiają bez odpowiedniej opieki polegającej co najmniej na ich zabezpieczeniu i podlewaniu⁵.

BIORÓŻNORODNOŚĆ

Ochrona bioróżnorodności⁶ to współcześnie cel ochrony przyrody i w związku z tym nierozdzielnie związana jest z pojęciem ochrony przyrody. Warto zwrócić uwagę na definicje sformułowane na gruncie nauk przyrodniczych i prawnych, by właściwie ocenić relacje między tymi pojęciami. Bioróżnorodność jest

² K. Kujawa, A. Orczewska, M. Kras, A. Kujawa, M. Nyka, *Znaczenie drzew i krzewów na terenach nieleśnych. Czy wolno nam liberalizować zasady wycinki drzew?*, Poznań 2017, s. 6–13.

³ Zob. szerzej: R. Głuchowski, *Wielofunkcyjność zadrzewień*, „Zieleń Miejska” 2016, nr 9.

⁴ Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015–2020, „Monitor Polski”, 7 grudnia 2015 r., poz. 1207, s. 10.

⁵ *NIK o ochronie drzew przy realizacji inwestycji w miastach*, www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-ochronie-drzew-przy-realizacji-inwestycji-w-miastach.html [dostęp: 05.02.2017].

⁶ Piśmiennictwo wskazuje, że pojęcie *biodiversity* (bioróżnorodność) po raz pierwszy zostało użyte przez R. Dalesmana w 1968 r. w publikacji *A Different Kind of Country*, prezentującej ideę ochrony przyrody.

pojęciem niejednoznacznym i złożonym⁷. Na gruncie nauk przyrodniczych jest ujmowana jako różnorodność przejawów życia na ziemi⁸. Różnorodność ujawnia się na wielu poziomach organizacji: genetycznej, gatunkowej i ekosystemowej⁹. Praktyczne ujęcie bioróżnorodności zostało zamieszczone w *Milenijnym Przeglądzie Ekosystemów*:

[...] bioróżnorodność jest zmiennością żywych organizmów wszystkich środowisk występujących na Ziemi, włączając w to siedliska lądowe, morskie, inne ekosystemy wodne oraz ekologiczne kompleksy złożone z tych siedlisk; obejmuje ona zróżnicowanie wewnątrzgatunkowe, między gatunkami i zróżnicowanie ekosystemów. Bioróżnorodność tworzy podstawę szerokiego wachlarza świadczeń ekosystemów, który w istotny sposób kształtuje dobrobyt człowieka¹⁰.

Na gruncie nauk prawnych, zgodnie z legalną definicją zawartą w przyjętej na konferencji w Rio de Janeiro konwencji o różnorodności biologicznej¹¹, różnorodność biologiczna oznacza zróżnicowanie wszystkich żywych organizmów pochodzących z ekosystemów lądowych, morskich i innych wodnych ekosystemów oraz zespołów ekologicznych, których są one częścią. Dotyczy to różnorodności w obrębie gatunku, pomiędzy gatunkami oraz ekosystemami.

Natomiast ochrona przyrody na gruncie nauk prawnych posiada definicję legalną zawartą w art. 2 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, regulującej cele, zasady i formy ochrony przyrody. Zgodnie z tą definicją przez ochronę przyrody należy rozumieć zachowanie, zrównoważone użytkowanie oraz odnawianie zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów

⁷ T. Swanson stwierdził, że bioróżnorodność odnosi się do naturalnego zapasu materiału genetycznego w obrębie ekosystemu uwarunkowanego przez aktualną ilość genów występujących w tym ekosystemie (zob. T. Swanson, *Global Action for Biodiversity*, London 1997, s. 5). Podobną definicję sformułowali A. Liro, M. Metler, W. Nowicki i A. Weigle, którzy uznali, że „różnorodność biologiczna oznacza zmienność genetyczną (bogactwo puli genowej) każdej żyjącej populacji oraz skład gatunków i zróżnicowanie systemów ekologicznych występujących na Ziemi” (zob. A. Liro, M. Metler, W. Nowicki, A. Weigle, *Krajowa strategia i planu działań na rzecz ochrony i racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej*, Warszawa 1998, s. 1). Jeszcze dokładniejszą definicję zaproponował E.O. Wilson (*The Diversity of Life*, London–New York 1992), według której różnorodność biologiczna to „zróżnicowanie organizmów, rozpatrywane na wszystkich poziomach organizacji przyrody, odmian genetycznych w obrębie gatunku, poprzez rodzaje, rodziny i jeszcze wyższe jednostki systematyczne, a także różnorodność ekosystemów – zarówno organizmów żyjących w określonych siedliskach, jak i samych warunków fizycznych, w których żyją”.

⁸ M.J. Jefferies, *Biodiversity and Conservation*, New York 2006, s. 5.

⁹ M. Hunter, *Fundamentals of Conservation Biology*, Oxford 2002, s. 19.

¹⁰ *Millenium Ecosystem Assesment*, Washington 2005.

¹¹ Konwencja o różnorodności biologicznej sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. z 2002 r., nr 184, poz. 1532).

przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień. Zatem pierwszoplanowym i wiodącym zadaniem ochrony przyrody jest troska o zachowanie oraz zrównoważone użytkowanie zasobów środowiska przyrodniczego¹². Stanowi to przejaw tzw. zachowawczej ochrony środowiska przyrodniczego, która polega na ochronie określonych elementów lub walorów środowiska przed zniszczeniem lub degradacją ze względów ekologicznych¹³.

Ochrona różnorodności biologicznej stanowi cel sformułowany nie tylko w powołanej już konwencji o różnorodności biologicznej, ale również w innych konwencjach o zasięgu globalnym, a zwłaszcza w konwencjach: ramsarskiej¹⁴, waszyngtońskiej¹⁵, bońskiej¹⁶, berneńskiej¹⁷. Na gruncie przepisów Unii Europejskiej konieczność ochrony różnorodności biologicznej została zaakcentowana w dyrektywie w sprawie ochrony dzikiego ptactwa¹⁸, dyrektywie siedliskowej¹⁹ oraz w ramowej dyrektywie wodnej²⁰. Poza tym system obszarów chronionych Natura 2000 służy zachowaniu różnorodności biologicznej.

Powołane akty prawne, mające szczególne znaczenie dla założeń koncepcji – ochrony bioróżnorodności, zgodnie uznają, że jedną z form realizacji takiej ochrony jest tworzenie prawnych i faktycznych warunków utrzymania istniejących zasobów leśnych oraz zadrzewień i zakrzewień miejskich i wiejskich.

¹² K. Gruszecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2010.

¹³ R. Paczuski, *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 2000, s. 438.

¹⁴ Konwencja o ochronie obszarów wodno-błotnych sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz.U. z 1978 r., nr 7, poz. 24 z późn. zm.).

¹⁵ Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz.U. z 1991 r., nr 27, poz. 112 z późn. zm.).

¹⁶ Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz.U. z 2003 r., nr 2, poz. 17).

¹⁷ Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz siedlisk sporządzona w Brnie dnia 19 września 1979 r. (Dz.U. z 1996 r., nr 58, poz. 263 z późn. zm.).

¹⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.Urz. WE L 20 z 26 stycznia 2010 r.).

¹⁹ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.Urz. WE L 206 z 22 lipca 1992 r.).

²⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.Urz. WE L 327 z 22 grudnia 2000 r.).

PRAWNA OCHRONA BIORÓŻNORODNOŚCI

Art. 5 Konstytucji RP z 1997 r.²¹ stoi na straży ochrony zasady zrównoważonego rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej. U podstaw realizacji funkcji ochrony środowiska leży zasada zrównoważonego rozwoju²². Umieszczenie tej zasady w rozdziale I Konstytucji RP oznacza poważne traktowanie ochrony środowiska, a środowisko naturalne jest uznane za podstawową wartość chronioną przez ustawę zasadniczą²³. W opinii L. Garlickiego zapewnienie ochrony środowiska w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju oznacza „nie tylko zapewnienie mieszkańcom nieskażonego powietrza, zdrowej wody pitnej czy terenów rekreacyjnych [...], lecz również ochronę [...] konkretnego krajobrazu, ukształtowania terenu czy sieci rzecznej, indywidualizującej Polskę i stanowiącej czynnik Jej tożsamości”²⁴. Natomiast Trybunał Konstytucyjny doprecyzował, że w ramach zasad zrównoważonego rozwoju mieści się nie tylko ochrona przyrody czy kształtowanie ładu przestrzennego, ale także należyta troska o rozwój społeczny i cywilizacyjny związany z koniecznością budowania stosownej infrastruktury, niezbędnej dla – uwzględniającego cywilizacyjne potrzeby – życia człowieka i poszczególnych wspólnot. Idea zrównoważonego rozwoju zawiera więc w sobie potrzebę uwzględnienia różnych wartości konstytucyjnych i stosownego ich wyważenia²⁵.

Z definicji zrównoważonego rozwoju i z zasady konstytucyjnej wynika zatem, że wszelkie procesy i działania społeczno-gospodarcze prowadzone na terenie Polski – a w związku z tym również określające i stymulujące je strategie, programy i plany rozwoju gospodarczego, rozwoju społecznego, ochrony środowiska i jego zasobów – powinny być ze sobą logicznie zintegrowane i wzajemnie powiązane celami, zadaniami oraz instrumentami wdrażania, lokując się w jednolitym strategicznym nurcie rozwoju zrównoważonego. W konsekwencji logiczne jest przyjęcie założenia, że dokumenty tego typu nie tylko muszą być kompatybilne ze sobą, ale też wzajemnie się uzupełniać²⁶.

POJĘCIE TERENÓW ZIELENI, ZADRZEWIEN

Drzewa i krzewy na gruncie obowiązujących przepisów nie zostały zdefiniowane. Aby ustalić znaczenie tych pojęć, należy odwołać się do nauk przyrodniczych. W dendrologii przyjmuje się, że drzewo powinno posiadać pień, koronę,

²¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 ze zm.).

²² W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013.

²³ Zob. wyrok TK z dnia 7 czerwca 2001 r., K 20/00.

²⁴ L. Garlicki, *Komentarz. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 5, Warszawa 2007, s. 6.

²⁵ Wyrok TK z dnia 6 czerwca 2006 r., K 23/05.

²⁶ *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do roku 2025*, Warszawa 2009, s. 5.

bryłę korzeniową oraz być rośliną wieloletnią. Z punktu widzenia przyrodniczego o występowaniu drzew lub krzewów można mówić do momentu, gdy zachowują swoją żywotność²⁷.

Tereny zieleni w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody to tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne. To w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym (art. 5 pkt 21 ustawy o ochronie przyrody). Jak podaje W. Radecki, ustawowa definicja terenów zieleni została zbudowana w oparciu o dwa elementy. Pierwszy z nich wskazuje, że mają to być urządzone tereny pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, zaś drugi podaje wykaz terenów uznawanych za tereny zieleni, przy czym wyraźnie różnicuje, że z jednej strony są to parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody (botaniczne, zoologiczne, jordanowskie, zabytkowe) i cmentarze, natomiast z drugiej jest to zieleń towarzysząca drogom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym, obiektom przemysłowym²⁸.

Zadrzewienie z kolei to pojedyncze drzewa, krzewy albo ich skupiska niebędące lasem w rozumieniu ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach²⁹ lub plantacja, wraz z terenem, na którym występują i pozostałymi składnikami szaty roślinnej tego terenu (art. 5 pkt 27 ustawy o ochronie przyrody).

EWOLUCJA OCHRONY TERENÓW ZIELENI I ZADRZEWIEŃ

Konserwatorska ochrona drzew i krzewów o wartości pomnikowej sięga połowy XIX w. Pierwsze polskie regulacje obejmujące ochronę zadrzewienia przydrożnego pojawiły się w latach 20. XX w. i były realizacją postulatów³⁰ dotyczących ochrony terenów zielonych w ramach ochrony przyrody. Pierwsza polska ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody³¹ nie zawierała jednak żadnych regulacji prawnych w tym zakresie. Dopiero w ustawie z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody³² pojawiły się przepisy o zadrzewieniach. Przepis art. 10 ust. 1

²⁷ B. Sękowski, *Pomologia systematyczna*, t. 1, Warszawa 1993, s. 9 i n.; B. Bugała, *Drzewa i krzewy dla terenów zieleni*, Warszawa 1991, s. 14–15.

²⁸ W. Radecki, D. Danecka, *Ochrona terenów zieleni i zadrzewień. Art. 78–90 ustawy o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2016.

²⁹ Dz.U. z 2014 r., poz. 1153 z późn. zm.

³⁰ A. Wodiczko wskazywał na konieczność dbania o środowisko polegającą na ochronie zagrożonych gatunków fauny i flory, a także ochronie krajobrazu.

³¹ Dz.U., nr 31, poz. 274.

³² Dz.U., nr 25, poz. 180 ze zm.

ustawy o ochronie przyrody z 1949 r. podkreślał wyjątkowe znaczenie dla interesu publicznego lasów, zadrzewień i zakrzewień, a także zawierał postanowienie o zwiększeniu tych obszarów przez zalesienie, zadrzewienie i zakrzewienie oraz o wprowadzaniu pasów zieleni wysokiej. Ust. 2 omawianego artykułu zawierał zobowiązanie ówczesnego ministra leśnictwa do wydania stosownego rozporządzenia, które mogło uzależnić usuwanie drzew i krzewów od pozwolenia władzy lub ponownego zadrzewienia bądź zakrzewienia³³.

Następne instrumenty prawne ochrony drzew i krzewów zostały zawarte w ustawie z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska³⁴. Polegały one na nałożeniu na władającego nieruchomością obowiązku utrzymania w należyтым stanie drzew i krzewów na użytkowanych nieruchomościach, uzależnieniu usunięcia drzewa i krzewu z terenu nieruchomości od uzyskania zezwolenia od właściwego organu administracji (wójta, burmistrza, prezydenta miasta), wprowadzeniu opłat za usuwanie drzew i krzewów na podstawie zezwolenia, a także administracyjnych kar pieniężnych za usuwanie drzew i krzewów bez wymaganego zezwolenia oraz za niszczenie drzew i krzewów. Po dwóch dekadach przepisy dotyczące ochrony drzew i krzewów zostały w 2001 r. przeniesione do ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody³⁵, a po jej uchyleniu – do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r.³⁶ Przepisy dotyczące ochrony terenów zieleni i zadrzewień zostały zawarte w rozdziale 4 pt. *Ochrona terenów zieleni i zadrzewień*. W ciągu ostatnich lat przepisy o ochronie drzew i krzewów podlegały kolejnym nowelizacjom³⁷, charakteryzującym się postępującym rygoryzmem.

Rozdział 4 ustawy o ochronie przyrody pt. *Ochrona terenów zieleni i zadrzewień* zawiera szczegółową regulację dotyczącą usuwania drzew i krzewów. Przepisy tego rozdziału szczegółowo normują zakres podmiotowy zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów, wyłączenie obowiązku ubiegania się o zezwolenie, opłaty za usunięcie drzew i krzewów oraz administracyjne kary pieniężne za usunięcie czy zniszczenie drzewa lub krzewu.

³³ Rozporządzenie to nigdy nie zostało wydane.

³⁴ Tekst pierwotny z 1980 r., Dz.U., nr 3, poz. 6; t.j. Dz.U. z 1994 r., nr 49, poz. 196 ze zm.

³⁵ Tekst pierwotny Dz.U., nr 114, poz. 492; t.j. Dz.U. z 2001 r., nr 99, poz. 1079 ze zm.

³⁶ Tekst pierwotny Dz.U., nr 92, poz. 880; t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 60.

³⁷ Ministerstwo Środowiska w 2013 r. przedstawiło założenia nowelizacji przepisów rozdziału 4 ustawy o ochronie przyrody. Kilkunastoletnia praktyka stosowania przepisów ustawy o ochronie przyrody ujawniła liczne wątpliwości interpretacyjne, co spowodowało wzrost liczby zapadłych orzeczeń sądów administracyjnych na tle omawianych przepisów. Ogłoszenie wyroku TK z dnia 1 lipca 2014 r. (SK 6/12, OTK-A 2014, nr 7, poz. 68), stwierdzającego niezgodność z Konstytucją RP przepisów art. 88 ust. 1 pkt 2 i art. 89 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody dotyczących administracyjnych kar pieniężnych za usuwanie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia i niszczenie ich, przyspieszyło prace nad nowelizacją. W wyniku nowelizacji zostały uchylone dwa artykuły, tj. art. 79 i 82, uległy zmianie art. 83–90 (z wyjątkiem art. 78 i 81), a także dodano nowe art. 83a–83f oraz 87a i 87b. Jednocześnie zmieniono dwie definicje ustawowe i dodano kilka nowych definicji, które wpływają na interpretację przepisów rozdziału 4 ustawy o ochronie przyrody.

1. Nowelizacja ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 grudnia 2016 r.

Nie ulega wątpliwości, że ostatnia nowelizacja³⁸ z dnia 16 grudnia 2016 r. ustawy o ochronie przyrody wywołała kontrowersje w środowisku naukowym prawników, przyrodników i ekologów. Wprowadzone zmiany³⁹, przyjęte bez poprawek Sejmu i Senatu oraz bez konsultacji społecznych, nie tylko znacząco liberalizują dotychczasowe ograniczenia co do zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewów, ale również naruszają fundamentalną konstytucyjną zasadę wyrażoną w art. 5 Konstytucji RP dotyczącą zapewnienia ochrony środowiska, kierując się przy tym zasadą zrównoważonego rozwoju. Niewątpliwie tereny zielone i zadrzewienia na mocy Konstytucji RP można uznać za dobra kultury, a zatem stanowią one dobro wspólne wszystkich obywateli, będące podstawową wartością Rzeczypospolitej Polskiej chronioną na podstawie art. 1 Konstytucji RP. W związku z powyższym przyroda jako jeden z zasobów środowiska chroniona jest aktem najwyższej rangi, nadrzędnym w stosunku do innych aktów normatywnych zgodnie z hierarchią źródeł prawa. Tereny zielone i zadrzewienia mają charakter niepomnażalnych dóbr publicznych, stanowią element dziedzictwa kulturowego, traktowane są jako pomnik naszej historii i tożsamości narodowej⁴⁰.

Jak wynika z uzasadnienia do nowelizacji ustawy, zasadniczą przyczyną jej wprowadzenia było krytykowane niekiedy ograniczenie właściciela nieruchomości prywatnej do usuwania drzew i krzewów rosnących na działce, a także wymóg uzyskania zezwolenia na takie działanie. W ocenie legislatora stanowiło to nadmierną i nieuzasadnioną ingerencję w możliwość wykonywania prawa własności nieruchomości⁴¹. Odnosząc się do tak sformułowanego *ratio legis* nowelizacji, należy zauważyć, że prawo własności nie jest prawem absolutnym, ponieważ podlega ograniczeniu wskutek działań ustawodawcy dążącego do realizacji określonych interesów publicznych. Ograniczenie możliwości korzysta-

³⁸ Dz.U. z 30 grudnia 2016 r., poz. 2249.

³⁹ Wprowadzone zostały następujące zmiany: brak konieczności uzgadniania projektu zezwolenia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w przypadku drzew znajdujących się w pasie drogi publicznej (art. 83a ust. 2); dookreślono zasady uzgadniania zezwoleń w przypadku usuwania drzew lub krzewów na terenach parków narodowych oraz rezerwatów przyrody (art. 83a ust. 4 i 6); zmienił się zakres przedmiotowy obowiązku uzyskania zezwolenia, wynikający bezpośrednio z ustawy (art. 83f ust. 1); przyznano radom gmin możliwość poszerzenia zakresu zwolnień w formie uchwały stanowiącej przepis prawa miejscowego (art. 83 ust. 1a i 1b); zmieniono zasady ustalania opłat za usuwanie drzew lub krzewów (art. 85 ust. 1 i 3); rady gmin mają możliwość różnicowania stawek opłat za usuwanie drzew lub krzewów (art. 84 ust. 4a); zmieniono wysokość opłat za usuwanie drzew lub krzewów (art. 85 ust. 6–8); zmieniono zakres przedmiotowy obowiązku uiszczania opłat za usuwanie drzew lub krzewów (art. 86 ust. 1); umożliwiono radom gmin wprowadzanie dodatkowych zwolnień z obowiązku uzyskania opłat (art. 86 ust. 1a); zmieniono wysokość administracyjnych kar pieniężnych (art. 89 ust. 1).

⁴⁰ A. Kaźmierska-Patrzyzna, M.A. Król, *Przyrodnicze dobra chronione*, [w:] *Dobra chronione w prawie administracyjnym*, red. Z. Duniewska, Łódź 2014, s. 179–196.

⁴¹ Druk nr 1143 z 7 grudnia 2016 r.

nia z przysługującego prawa właściciela nieruchomości ma swoje umocowanie w postanowieniach art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Z uwagi na rangę i doniosłość przytoczonego przepisu, a także mimo uciążliwości, jaką ten przepis ze sobą niesie, uprawnieni nie kwestionowali zasadności dotychczasowych przepisów.

W opinii B. Rakoczego ograniczenie prawa własności ze względu na ochronę środowiska spełnia przesłankę konieczności, bowiem ustawodawca wprowadza tylko regulacje konieczne ze względu na ochronę środowiska. Jego zdaniem nie ma innego sposobu ochrony środowiska niż przez ingerencję w prawo własności⁴². Ustawodawca, wprowadzając takie ograniczenia, kieruje się zwłaszcza ochroną dobra publicznego i interesu ogółu społeczeństwa, któremu interes jednostkowy w pewnych sytuacjach musi ustąpić pierwszeństwa⁴³. Ponadto należy zauważyć, że ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości w związku z ochroną zasobów środowiska zostało uregulowane w art. 130 ustawy – Prawo ochrony środowiska⁴⁴. Przewidziano w nim trzy rodzaje ograniczeń, które mogą nastąpić przez: poddanie ochronie obszarów lub obiektów na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody; ustalenie warunków korzystania z wód regionu wodnego lub zlewni; ustanowienie obszarów ochronnych zbiorników wód śródlądowych na podstawie przepisów ustawy – Prawo wodne, a także przez wyznaczenie obszarów cichych w aglomeracji oraz obszarów cichych poza aglomeracją.

2. Nowe rozwiązanie w zakresie zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów

Zasadniczo usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia⁴⁵ wydanego na wniosek⁴⁶ posiadacza nierucho-

⁴² B. Rakoczy, *Ograniczenie praw i wolności jednostki ze względu na ochronę środowiska w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 2006, s. 316.

⁴³ Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 listopada 2011 r., I ACA 254/11.

⁴⁴ Dz.U. z 2001 r., nr 62, poz. 627.

⁴⁵ Art. 83d: „1. Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu określa: 1) imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy; 2) miejsce usunięcia drzewa lub krzewu; 3) nazwę gatunku drzewa lub krzewu; 4) obwód pnia drzewa mierzony na wysokości 130 cm, a w przypadku gdy na tej wysokości drzewo: a) posiada kilka pni – obwód każdego z tych pni, b) nie posiada pnia – obwód pnia bezpośrednio poniżej korony drzewa; 5) wielkość powierzchni, z której zostanie usunięty krzew; 6) wysokość opłaty za usunięcie drzewa lub krzewu; 7) termin usunięcia drzewa lub krzewu”.

⁴⁶ Art. 83b: „1. Wniosek o wydanie zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu zawiera: 1) imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę posiadacza i właściciela nieruchomości albo właściciela urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 Kodeksu cywilnego; 2) oświadczenie o posiada-

mości – za zgodą⁴⁷ właściciela tej nieruchomości, właściciela urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 Kodeksu cywilnego⁴⁸ – jeżeli drzewa lub krzewy zagrażają funkcjonowaniu tych urządzeń. Organem właściwym do wydania zezwolenia mającego formę decyzji administracyjnej jest z reguły wójt, burmistrz albo prezydent miasta. W przypadku, gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, zgodę taką wydaje wojewódzki konserwator zabytków, zaś gdy usunięcie drzewa lub krzewu następuje na obszarach objętych ochroną krajobrazową w granicach parku narodowego albo rezerwatu przyrody, jest ono wydawane po uzgodnieniu odpowiednio z dyrektorem parku narodowego albo regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.

nym tytule prawnym władania nieruchomością albo oświadczenie o posiadaniu praw własności urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 Kodeksu cywilnego; 3) zgodę właściciela nieruchomości, jeżeli jest wymagana, lub oświadczenie o udostępnieniu informacji, o której mowa w art. 83 ust. 4; 4) nazwę gatunku drzewa lub krzewu; 5) obwód pnia drzewa mierzony na wysokości 130 cm, a w przypadku gdy na tej wysokości drzewo: a) posiada kilka pni – obwód każdego z tych pni, b) nie posiada pnia – obwód pnia bezpośrednio poniżej korony drzewa; 6) wielkość powierzchni, z której zostanie usunięty krzew; 7) miejsce, przyczynę, termin zamierzonego usunięcia drzewa lub krzewu oraz wskazanie, czy usunięcie wynika z celu związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej; 8) rysunek, mapę albo wykonany przez projektanta posiadającego odpowiednie uprawnienia budowlane projekt zagospodarowania działki lub terenu w przypadku realizacji inwestycji, dla której jest on wymagany zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane – określające usytuowanie drzewa lub krzewu w odniesieniu do granic nieruchomości i obiektów budowlanych istniejących lub projektowanych na tej nieruchomości; 9) projekt planu: a) nasadzeń zastępczych, rozumianych jako posadzenie drzew lub krzewów, w liczbie nie mniejszej niż liczba usuwanych drzew lub o powierzchni nie mniejszej niż powierzchnia usuwanych krzewów, stanowiących kompensację przyrodniczą za usuwane drzewa i krzewy w rozumieniu art. 3 pkt 8 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, lub b) przesadzenia drzewa lub krzewu – jeżeli są planowane, wykonany w formie rysunku, mapy lub projektu zagospodarowania działki lub terenu, oraz informację o liczbie, gatunku lub odmianie drzew lub krzewów oraz miejscu i planowanym terminie ich wykonania; 10) decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach albo postanowienie w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000, w przypadku realizacji przedsięwzięcia, dla którego wymagane jest ich uzyskanie zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, oraz postanowienie uzgadniające wydawane przez właściwego regionalnego dyrektora ochrony środowiska w ramach ponownej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli jest wymagana lub została przeprowadzona na wniosek realizującego przedsięwzięcie; 11) zezwolenie w stosunku do gatunków chronionych na czynności podlegające zakazom określonym w art. 51 ust. 1 pkt 1–4 i 10 oraz w art. 52 ust. 1 pkt 1, 3, 7, 8, 12, 13 i 15, jeżeli zostało wydane”.

⁴⁷ Zgoda właściciela nieruchomości nie jest wymagana w przypadku wniosku złożonego przez użytkownika wieczystego lub posiadacza nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym niebędącym podmiotem, tj. spółdzielnią mieszkaniową, wspólnotą mieszkaniową, w której właściciele lokali powierzyli zarząd nieruchomością wspólną zarządowi, oraz przez zarządcę nieruchomości będącej własnością Skarbu Państwa.

⁴⁸ Dz.U. z 2016 r., poz. 350, 585, 1579.

Zgodnie z najnowszą nowelizacją wyjątki od obowiązku uzyskania zezwolenia na usuwanie drzew lub krzewów zostały wymienione w art. 83f ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z tym przepisem obowiązek uzyskania zezwolenia na usunięcie drzew i krzewów nie jest konieczny w przypadku:

1. Krzewów albo krzewów rosnących w skupisku o powierzchni do 25 m².
2. Krzewów na terenach pokrytych roślinnością pełniącą funkcje ozdobne, urządzoną pod względem rozmieszczenia i doboru gatunków posadzonych roślin, z wyłączeniem krzewów w pasie drogowym drogi publicznej, na terenie nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz na terenach zieleni.
3. Drzew, których obwód pnia na wysokości 130 cm nie przekracza: 100 cm⁴⁹ oraz 50 cm⁵⁰:

a) drzew lub krzewów, które rosną na nieruchomościach stanowiących własność osób fizycznych i są usuwane na cele niezwiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej,

b) drzew lub krzewów usuwanych w celu przywrócenia gruntów nieużytkowanych do użytkowania rolniczego.

Jak widać, osoby fizyczne usuwające drzewa z nieruchomości stanowiących ich własność na cele niezwiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej są zwolnione z obowiązku uzyskania zezwolenia. Posiadacze nieruchomości nielegitymujący się tytułem prawnym do nieruchomości nie zostali włączeni do grona uprawnionych. Ustawodawca nie określa, o jaki związek z działalnością gospodarczą⁵¹ chodzi, co dodatkowo poszerza tę sferę, dopuszczając do niekontrolowanych wycinek. Właściciel nieruchomości może usunąć drzewo bez względu na jego wiek czy wielkość.

Zmiany w środowisku przyrodniczym można wprowadzić bardzo łatwo, ale trzeba pamiętać, że ich efektem są nieodwracalne skutki, zwłaszcza że drzewa znaczącą wartość przyrodniczą z reguły uzyskują w wieku kilkudziesięciu lat. Nowe rozwiązania przyczynią się do znacznej zmiany struktury zadrzewień na terenach zarówno wiejskich, jak i miejskich przez zwiększenie liczby wycinek oraz zastąpienie tradycyjnych, charakterystycznych dla krajobrazu rolniczego czy miejskiego, drzew krzewami ozdobnymi, które nie odgrywają tak znaczącej roli w utrzymaniu różnorodności biologicznej, jak tereny zadrzewione i zakrzewione. Takie działania stwarzają zagrożenie dla zachowania różnorodności gatunkowej i genetycznej,

⁴⁹ W przypadku topoli, wierzb, kasztanowca zwyczajnego, klonu jesionolistnego, klonu srebrzystego, robinii akacjowej oraz platanu klonolistnego.

⁵⁰ W przypadku pozostałych gatunków drzew.

⁵¹ Zgodnie z przepisem art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Jeśli działalność rolnicza jest działalnością gospodarczą i mieści się w przytoczonym zakresie, to na mocy przepisu art. 3 ustawy o swobodzie działalności nie stosuje się do niej określonych ustawowo reguł.

a także zapewnienia przetrwania i właściwego stanu ochrony gatunków roślin, zwierząt oraz ich siedlisk i ostoi.

Kolejne źródło nadmiernej liberalizacji wynika z art. 83f ust. 1 pkt 3b, zgodnie z którym obowiązek uzyskania zezwolenia nie dotyczy przypadków, w których usuwane będą drzewa i krzewy w celu przywrócenia gruntom nieużytkowanym ich charakteru produkcyjnego, co może spowodować usuwanie zadrzewień śródpolnych. Charakter, położenie i pełnione funkcje zadrzewień śródpolnych przesądzają o ich znaczeniu dla tradycyjnego krajobrazu wiejskiego. Zastąpienie wielu krzewów powierzchnią 25 m², dla której nie obowiązuje wymóg uzyskania zezwolenia, przyczyni się do wyłączenia z ochrony większości krzewów cennych ze względu na swoje walory krajobrazowe.

Poza tym, jak wynika z art. 83f ust. 1 pkt 3, wzrosła dolna granica obwodów drzew, których usunięcie nie wymaga wystąpienia z wnioskiem o zgodę na ich usunięcie. Dodatkowo rada gminy, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, może określić, że przepisów art. 83 ust. 1 nie stosuje się także do innych drzew lub krzewów wskazanych w oparciu o podane kryteria⁵². Przekazanie radom gmin kompetencji, dzięki którym możliwe jest kreowanie dalszych wyłączeń związanych z uzyskaniem zezwolenia, należy ocenić negatywnie. Niesie to za sobą zagrożenie rezygnacji z ochrony drzew lub krzewów na terenie gminy wskutek ścierania się nierzadko skrajnych interesów związanych z rozwojem gospodarczym czy procesem inwestycyjnym.

Dalsze rozluźnienie rygorów wynika z uchylecia konieczności uzgadniania projektu zezwolenia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w przypadku drzew znajdujących się w pasie drogi publicznej. Takie działanie przyczyni się do usuwania drzew rosnących w pasach drogowych dróg publicznych, zmieniając krajobraz ukształtowany od pokoleń.

Ustawa o ochronie przyrody ma szczególne znaczenie dla założeń koncepcji ochrony bioróżnorodności. W powyższym wymiarze nie tworzy ani prawnych, ani faktycznych warunków utrzymania istniejących zasobów przyrody w postaci terenów zielonych zadrzewień i zakrzewień. Zmieniony znacząco zakres przedmiotowy obowiązku uzyskania zezwolenia przez ustawodawcę stanowi zagrożenie dla istnienia zasobów naturalnych stanowiących istotny kapitał rozwoju. Wprowadzone zmiany należy uznać za negatywne. Procesy demograficzne, stały

⁵² 1) gatunek drzewa lub krzewu, lub 2) wiek drzewa lub krzewu, lub 3) obwód pnia drzewa na wysokości 130 cm lub powierzchnia krzewu albo krzewów rosnących w skupisku, lub 4) cel usunięcia drzewa lub krzewu: a) związany z prowadzeniem działalności gospodarczej, b) niezwiązany z prowadzeniem działalności gospodarczej, lub 5) cechy nieruchomości: a) objęcie nieruchomości określonymi przez radę gminy formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–5, b) wpisanie do rejestru zabytków, c) położenie w pasie drogowym drogi publicznej, d) rodzaj użytku wynikający z ewidencji gruntów i budynków, e) określone przeznaczenie nieruchomości wynikające z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

rozwój cywilizacyjny społeczeństw, wzrost industrializacji i urbanizacji w ostatnich dekadach, a także procesy globalizacyjne nie sprzyjają ochronie i zachowaniu ekosystemów. Trzeba zatem wzmocnić istniejące instrumenty ochronne i ograniczyć przekształcenia środowiskowe, aby chronić dziedzictwo przyrodnicze dla przyszłych pokoleń.

PODSUMOWANIE

Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju państwo nie może działać na rzecz zaspokojenia potrzeb bieżących tak, aby uniemożliwiało to zaspokajanie potrzeb pokoleń przyszłych. Z tego powodu należy szukać rozsądnego kompromisu w zaspokajaniu różnorodnych potrzeb. Obowiązek szukania tego kompromisu został nałożony na organy państwowe, a jego kryteria i zakres powinny być uwzględnione w uzasadnieniach dotyczących konieczności podjęcia określonych działań.

Sposób uchwalenia ustawy o ochronie przyrody wzbudził kontrowersje. Nastąpiło ono w niejasnych okolicznościach, do udziału przy tworzeniu nowych przepisów nie zostali dopuszczeni specjaliści, a poza tym nie było możliwości zabrania głosu w konsultacjach społecznych. W dotychczasowym stanie prawnym zwolnienia miały charakter typowo przedmiotowy i dotyczyły w głównej mierze usuwania drzew w określonych sytuacjach oraz obejmowały pewną kategorię drzew. Racjonalność kreowania owych przepisów wynikała z tego, że drzewa i krzewy spełniają rozmaite funkcje: chronią grunty rolne przed erozją, regulują stosunki wodne, stanowią miejsce lęgowe ptaków i zwierząt, są wyznacznikami granic.

Analiza ustanowionych rozwiązań prawnych w zakresie ochrony terenów zielonych i zadrzewień pozwala stwierdzić, że:

1. Wprowadzone zmiany naruszają podstawową zasadę wyrażoną w Konstytucji RP, która nakłada na Rzeczpospolitą obowiązek zapewnienia ochrony środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W myśl zasady zrównoważonego rozwoju obowiązkiem każdego państwa jako podmiotu odpowiedzialnego za ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska jest tworzenie warunków, w których obywatele w sposób rzeczywisty i równoprawny mogą korzystać z jego walorów⁵³. W polskim prawie zasada ta została zapisana w art. 74 ust. 2 Konstytucji RP⁵⁴. Obowiązek zrównoważonego rozwoju powinien być realizowany przez władze publiczne w sposób systematyczny i uporządkowany za pomocą prowadzenia odpowiedniej polityki środowiskowej, opartej na czynnych działaniach na rzecz środowiska,

⁵³ M. Roliński, *Z problematyki zasad ochrony środowiska*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, t. 21, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2014.21.0.145>, s. 146–147.

⁵⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 ze zm.).

czyli wykonywaniu tzw. ochrony kształtującej⁵⁵. Aktywne działanie kształtujące dąży do utrzymywania całości środowiska w stanie równowagi ekologicznej, wykraczając poza zaspokajanie potrzeb człowieka⁵⁶.

2. Prawo własności nie jest współcześnie prawem absolutnym. Podlega ono ograniczeniu wskutek działań ustawodawcy dążącego do realizacji określonych interesów publicznych. Uprawnienia właścicielskie, w tym te polegające na swobodnym dysponowaniu nieruchomością i jej zagospodarowaniem, doznawały i nadal doznają ograniczeń. Jedną z kategorii takich ograniczeń są te związane z ochroną środowiska naturalnego. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 28 maja 1991 r., K 1/91, podkreślił, że pojmowanie prawa własności jako prawa absolutnego do rzeczy mogłoby się obrócić w wielu wypadkach przeciwko samym właścicielom, ponieważ korzystanie z rzeczy w sposób nieograniczony prowadziło do naruszenia interesów innych właścicieli, a w konsekwencji do niedających się pogodzić konfliktów. Takie pojmowanie własności mogłoby stać się podstawą wybujałego indywidualizmu i egoizmu, a w konsekwencji doszłoby do samozniszczenia instytucji własności⁵⁷.

3. Zachowanie różnorodności biologicznej stanowi cel ochrony przyrody realizowany przez ochronę walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień. Na mocy nowych przepisów nie jest ten postulat w pełni realizowany.

4. Analiza obowiązujących regulacji jednoznacznie wskazuje, że ramy ochronne dotyczące ochrony terenów zadrzewień i zakrzewień zostały w znacznym stopniu osłabione, umożliwiając osobom fizycznym – legitymującym się tytułem prawnym do nieruchomości – swobodne gospodarowanie drzewami i krzewami stanowiącymi przyrodnicze niepomnażalne dobro, stwarzając tym samym zagrożenie dla ich istnienia czy trwałości, a tym samym dla każdej realizowanej przez nie funkcji. Tereny zielone i zadrzewienia jako dobra przyrodnicze stanowią kategorię dóbr chronionych w prawie administracyjnym. Działalność człowieka odbywa się w środowisku przyrodniczym, które traktowane jest jako dobro chronione, a działalność ta nie może naruszać zasady zrównoważonego użytkowania zasobami przyrody.

5. Należy podkreślić potrzebę istnienia określonych mechanizmów prawnych mających na celu efektywną i należyłą ochronę zasobów środowiska. Procedura uzyskania zezwolenia na usunięcie drzew i krzewów niewątpliwie zapewniała ich ochronę. Z kolei sankcja administracyjna stanowiła skuteczny środek dyscyplinujący jednostkę do wykonywania obowiązków z zakresu ochrony terenów zieleni i zadrzewień. Wprowadzone zmiany w ustawie o ochronie przyrody dotyczące usuwania drzew i krzewów mają charakter rewolucyjny i zbyt daleko idący. Wydaje się ona nieprzemyślana z punktu widzenia skutków, jakie przywołane przepisy mogą wyrządzić w środowisku.

⁵⁵ *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, red. J. Boć, Wrocław 1998, s. 134–135.

⁵⁶ *Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Legalis.

⁵⁷ Wyrok TK z dnia 28 maja 1991 r., K 1/91.

BIBLIOGRAFIA

- Bugała B., *Drzewa i krzewy dla terenów zieleni*, Warszawa 1991.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.Urz. WE L 327 z 22 grudnia 2000 r.).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.Urz. WE L 20 z 26 stycznia 2010 r.).
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.Urz. WE L 206 z 22 lipca 1992 r.).
- Garlicki L., *Komentarz. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 5, Warszawa 2007.
- Głuchowski R., *Wielofunkcyjność zadrzewień*, „Zieleń Miejska” 2016, nr 9.
- Gruszecki K., *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Hunter M., *Fundamentals of Conservation Biology*, Oxford 2002.
- Jefferies M.J., *Biodiversity and Conservation*, New York 2006.
- Kaźmierska-Patrzyzna A., Król M.A., *Przyrodnicze dobra chronione*, [w:] *Dobra chronione w prawie administracyjnym*, red. Z. Duniewska, Łódź 2014.
- Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Legis.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, red. J. Boć, Wrocław 1998.
- Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz.U. z 1991 r., nr 27, poz. 112 z późn. zm.).
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz siedlisk sporządzona w Brnie dnia 19 września 1979 r. (Dz.U. z 1996 r., nr 58, poz. 263 z późn. zm.).
- Konwencja o ochronie obszarów wodno-błotnych sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz.U. z 1978 r., nr 7, poz. 24 z późn. zm.).
- Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz.U. z 2003 r., nr 2, poz. 17).
- Konwencja o różnorodności biologicznej sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. z 2002 r., nr 184, poz. 1532).
- Kujawa K., Orczewska A., Kras M., Kujawa A., Nyka M., *Znaczenie drzew i krzewów na terenach nieleśnych. Czy wolno nam liberalizować zasady wycinki drzew?*, Poznań 2017.
- Liro A., Metler M., Nowicki W., Weigle A., *Krajowa strategia i plan działań na rzecz ochrony i racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej*, Warszawa 1998.
- Millenium Ecosystem Assessment*, Washington 2005.
- NIK o ochronie drzew przy realizacji inwestycji w miastach*, www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-ochronie-drzew-przy-realizacji-inwestycji-w-miastach.html [dostęp: 05.02.2017].
- Paczuski R., *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 2000.
- Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015–2020, „Monitor Polski”, 7 grudnia 2015 r., poz. 1207.
- Radecki W., Danecka D., *Ochrona terenów zieleni i zadrzewień. Art. 78–90 ustawy o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Rakoczy B., *Ograniczenie praw i wolności jednostki ze względu na ochronę środowiska w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 2006.
- Roliński M., *Z problematyki zasad ochrony środowiska*, „Studia Iuridica Lublinesia” 2014, t. 21, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2014.21.0.145>.
- Sękowski B., *Pomologia systematyczna*, t. 1, Warszawa 1993.
- Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013.

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do roku 2025*, Warszawa 2009.
- Swanson T., *Global Action for Biodiversity*, London 1997.
- Trzczińska D., *Usuwanie drzew lub krzewów*, [w:] *Polskie prawo ochrony przyrody*, red. J. Ciechanowicz-McLean, Warszawa 2006.
- Ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz.U., nr 31, poz. 274).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody (Dz.U., nr 25, poz. 180 ze zm.).
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (tekst pierwotny z 1980 r., Dz.U., nr 3, poz. 6; t.j. Dz.U. z 1994 r., nr 49, poz. 196 ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 2014 r., poz. 1153 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (tekst pierwotny Dz.U., nr 114, poz. 492; t.j. Dz.U. z 2001 r., nr 99, poz. 1079 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r., nr 62, poz. 627).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst pierwotny Dz.U., nr 92, poz. 880; t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 60).
- Wilson E.O., *The Diversity of Life*, London–New York 1992.
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 listopada 2011 r., I ACA 254/11.
- Wyrok TK z dnia 28 maja 1991 r., K 1/91.
- Wyrok TK z dnia 7 czerwca 2001 r., K 20/00.
- Wyrok TK z dnia 6 czerwca 2006 r., K 23/05.
- Wyrok TK z dnia 1 lipca 2014 r., SK 6/12, OTK-A 2014, nr 7, poz. 68.

SUMMARY

This article is an analysis of new regulations about protection of green areas and shrubs contained in the Nature Conservatory Act. Amendments to the Act, liberalized regulations for disposal of trees and shrubs, empowering landlords to the removal of trees and bushes without permission. Without any doubts, those green areas are public goods impossible to be multiplied. They are part of the natural heritage, moreover, fulfill various functions – recreation, health, aesthetic, also play a significant role in maintaining biodiversity, creating refuges for a large number of species of plants and animals. The new provisions of the Nature Conservatory Act seem to be ill-conceived from the point of view of the effects that can cause in the human environment.

Keywords: biodiversity; sustainable development; nature conservation